

Aantal broedparen van meeuwen en sterns in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer in 1997

Fred Cottaar

Inleiding

Voor het elfde jaar in successie is Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer geïventariseerd op het aantal broedparen van meeuwen. Doordat een lange reeks is ontstaan wordt een duidelijk overzicht verkregen over de ontwikkeling van het aantal meeuwenbroedparen in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer. Mede is dit van belang omdat in onze regio de grootste op daken broedende kolonie meeuwen van Nederland voorkomt. Tevens is dit het derde jaar waarin ook sterns in deze inventarisatie worden betrokken.

Methode

Voor de methode van inventariseren wordt verwezen naar Cottaar (1994). Aanvulling hierop betreft het tellen van de grote kolonie op het Middenluisland op het sluisencomplex van IJmuiden. Deze wordt geteld volgens de handleiding van SOVON (van Dijk & Hustings, 1996), wat inhoudt dat tijdens verschillende tijden en data het aantal en soort meeuwen in de kolonie wordt geteld. Na het tellen van de nesten wordt hier het percentage van de getelde aantallen per soort op losgelaten.

Resultaten

Overzicht per gebied

De voormalige broedgebieden in de duinen herbergen steeds minder meeuwen in Zuid-Kennemerland. De restpopulaties proberen nog steeds een vaste voet in de duinen te houden, maar elk jaar verslechterd de toestand en vermoedelijk zal binnen een aantal jaren het gehele duingebied verlaten zijn. In het binnenland van Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer komen geen grote aantallen voor. Her en der broeden kleine

aantallen (o.a. bij Spaarndam, Houtrakkerbeemden en Schiphol-Noord). Mogelijk broeden in de Haarlemmermeer nog Stormmeeuwen zoals in 1990, 1991 en 1996. Wel broeden vermoedelijk steeds meer paren in het stedelijk gebied, maar de aantallen worden hier sinds 1996 niet meer bijgehouden in verband met de arbeidsintensiviteit van deze inventarisatie. Wel werd dit jaar weer geteld in de Waarderpolder, Haarlem (med. Evert van Huijssteeden) waaruit bleek dat de aantallen waren toegenomen ten opzicht van 1994 en 1995 (54 paar Zilvermeeuwen en 17 paar Kleine Mantelmeeuwen in 1997). IJmuiden springt er dit jaar weer uit met een toename van zowel Zilver-, Kleine Mantel- als Stormmeeuw. Voor een totaal overzicht van het IJmond-gebied wordt de laatste jaren ook in Velsen-Noord het Hoogovensterrein en het PEN-terrein geïnventariseerd. Deze gegevens worden echter niet behandeld in dit artikel.

In tabel 1 worden de aantallen broedparen per soort per gebied in 1997 weergegeven.

Tabel 1. Aantal broedparen van meeuwen en sterns in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer in 1997 (Z = Zilvermeeuw, KM = Kleine Mantelmeeuw, S = Stormmeeuw, K = Kokmeeuw, V = Visdief; - = wel als broedvogels aanwezig, aantal onbekend, ? = mogelijk broedend, niet bevestigd).

	Z	KM	S	K	V
IJmuiden	1037	673	35	0	15
Spaarndam	0	0	3	0	0
Ver. Binnenpolder	0	0	1	0	0
Schiphol-Noord	0	0	1	1-3	15-20
Houtrakkerbeemden	0	0	1	4	6
Schoterog	0	0	0	?	0
Waarderpolder	54	17	1	0	0
Haarlem, bebouwde kom	-	-	?	0	0
AWD	1	0	2	0	0
Kennemerduinen	10	0	1	0	0
Duin & Kruidberg	6-7	0	0	0	0
Totaal	1108-1109	690	45	5-7	36-41

Overzicht per soort

De Zilvermeeuw heeft de achteruitgang in IJmuiden (havens en sluizen) van vorig jaar meer dan goed gemaakt. De soort bereikt met 1037 broedparen een nieuw record sinds 1987. Vooral de op daken broedende Zilvermeeuwen namen in aantal toe (van 728 paar in 1996 tot 886 paar in 1997), maar ook de grondbroeders op het sluizencomplex lieten een toename zien (van 100 paar in 1996 tot 151 paar in 1997). Buiten IJmuiden wordt in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer in klein aantal gebreed. De grootste kolonie bevindt in de Waarderpolder, Haarlem (54 paar in 1997, med. Evert van Huijssteeden). Nam het aantal in Duin & Kruidberg dit jaar nog licht toe (van 3-4 paar in 1996 tot 6-7 paar in 1997) in de Kennemerduinen werd de kolonie op het kleine eiland in het Vogelmeer in zijn geheel door de Vos gepredeerd. In de Amsterdamse Waterleidingduinen was een broedpoging op een eilandje in één van de kanalen in het eerste infiltratiegebied.

Buiten de twee gemengde broedparen van Geelpootmeeuw x Kleine Mantelmeeuw werden dit jaar op het Middensluiseland op het sluizencomplex te IJmuiden ook twee Geelpootmeeuwen waargenomen tijdens de telling van het aantal nesten op 12 juni. Jammer genoeg werd geen duidelijk verkregen waar de Geelpoten in de kolonie gevestigd waren door de op dat moment al hoge plantengroei. Ook werd op 23 mei een adulte Geelpootmeeuw waargenomen op een 'wasplaats' in het Binnenspuikanaal die wegvloeg naar het Hoogovensterrein. Duidelijk is dus dat er meer Geelpootmeeuwen dan de laatste jaren in IJmuiden tijdens het broedseizoen verblijven en de mogelijkheid bestaat zelfs dat er een paar zich heeft gevestigd op het Middensluiseland.

Een nieuwe (?) ontwikkeling is dat hybriden Geelpootmeeuw x Kleine Mantelmeeuw in de kolonie verschijnen. Jongen van het gemengde broedpaar, welke al jaren op de IJbunker broedt, zijn teruggekomen. Deze jonge vogels zijn te herkennen aan de individueel herkenbare kleurringen die zij dragen. Enkele van deze jongen lijken qua uiterlijk op Geelpootmeeuwen en zijn gemakkelijk te verwarren. In hoeverre blijft, en is, dus alles nog soortzuiver? Het is een ontwikkeling die we nu kunnen volgen omdat de jongen individueel herkenbaar zijn, maar hoe lang is deze ontwikkeling al bezig? De komende jaren zal deze ontwikkeling volop de aandacht krijgen, om deze zodoende zo goed mogelijk vast te leggen.

De Kleine Mantelmeeuw heeft in IJmuiden een zeer succesvol jaar achter de rug. De aantallen broedparen op daken gaven een lichte daling te zien

(172 paar in 1997 tegen 180 paar in 1996 en 182 paar in 1995). Dit in tegenstelling tot de kolonie op het Middensluiseland. Deze kolonie vervoerdigde (van 118 paar in 1996 tot 489 paar in 1997). Al direct aan het begin van het broedseizoen bleek dat, door de grote aantallen aanwezige Kleine Mantelmeeuwen, er veel meer paren zouden gaan broeden. Hier-tussen zaten verschillende exemplaren met kleurringen afkomstig van de Maasvlakte en Europoort. Het broedresultaat mocht er ook zijn, want in juli werden overal in de toeleidingskanalen en op de oevers uitgevlogen Kleine Mantelmeeuwen waargenomen. De enige andere plaatsen waar nog Kleine mantelmeeuwen broeden ten zuiden van het Noordzeekanaal in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer is in de Waarderpolder, Haarlem (17 paar in 1997, med. Evert van Huijssteeden) en in Haarlem zelf waar in juli in het Kleverpark een adult met jongen meerdere malen werd waargenomen (med. Kees Verbeek).

Alhoewel adulte Grote Mantelmeeuwen steeds vaker in het broedseizoen worden waargenomen zijn er nog steeds geen waarnemingen van broedgevallen. De soort neemt als broedvogel in Nederland langzaam toe en het eerste broedgeval heeft ook al plaatsgevonden in Noord-Holland (van der Lee, 1997). Ook als dakbroeder neemt de soort in Groot-Brittannië en Ierland langzaam in aantal toe (Raven & Coulson, 1997). Het wordt dus een kwestie van afwachten voordat het eerste paar zich hier gaan vestigen.

Het aantal paren Stormmeeuwen wat dit jaar gebroed had was hoger dan voorgaande jaren. Vooral in IJmuiden werden meer paren gevonden. Dit kwam niet door het uitwijken van paren van het Hoogovensterrein, want ook daar werden meer broedgevallen vastgesteld (Cottaar, 1997b). Het grotere aantal broedparen stond echter niet garant voor een groot aantal uitgevlogen jongen. Het resultaat zowel op de sluizen als op het Hoogovensterrein was erg mager (minder dan één uitgevlogen jong per paar) (Cottaar, 1997a en 1997b). Er werd dit jaar door Stormmeeuwen in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer niet op daken gebroed. Buiten IJmuiden komen kleine aantallen tot broeden in Spaarndam en werden pogingen ondernomen in de Waarderpolder (1 paar), Amsterdamse Waterleidingduinen (2 paar), de Kennemerduinen (1 paar in den), de Houtrakkerbeemden (1 paar) en op Schiphol-Noord (1 paar).

Op het sluizencomplex werd een territoriale Stormmeeuw waargenomen met een kleurring, welke als kuiken was geringd op de Maasvlakte. Dit was de eerste waarneming van immigratie uit een andere kolonie in Nederland, zoals dat eerder al was vastgesteld voor Zilver- en Kleine Mantelmeeuwen aan de hand van gekleurde exemplaren.

Kokmeeuwen hebben dit jaar enkele broedpogingen ondernomen in de Houtrakkerbeemden (4 paar). Vermoedelijk door het hoge waterpeil zijn de nesten verloren gegaan. Ook werd weer een poging ondernomen op Schiphol-Noord, maar de paren werden hier verstoord. De aantallen (1-3 paar) lagen lager dan in 1996. Op het Schoterroog zijn wel een klein aantal Kokmeeuwen gezien, maar er werd vermoedelijk niet gebroed. Het gebied werd niet bezocht in de broedtijd.

Het totaal aantal paren Visdieven lag lager dan in 1995 en 1996. Alleen de kolonie op het sluizencomplex in IJmuiden groeide van 3 paar in 1996 naar ± 15 paar in 1997. Enkele jongen vlogen hier succesvol uit, maar ook zijn nesten en kuikens verdwenen. De kolonie in de Houtrakkerbeemden had veel last van het hoge waterpeil. Een aantal paren (6) hebben wel geprobeerd te nestelen maar zonder resultaat. Tenslotte de kolonie op Schiphol-Noord. Deze bestond dit jaar uit 15-20 paar. Er werden enkele vliegvlugge jongen gezien, maar er is sprake geweest van verstering zodat ook hier niet alle paren succesvol waren (med. Bert Jan Bol).

De Visdief blijft een vrij schaarse broedvogel in onze regio. Foto: Piet Munsterman.

De Vos

De Vos blijkt vooralsnog de grote predator/verstoorder van de meeuwenkolonies te zijn. In de Kennemerduinen werd het kleine eiland in het Vogelmeer door de Vos in de broedtijd bezocht (med. Hans Groot), wat inhield dat de nesten werden gepredeerd. In Duin en Kruidberg zitten de Zilvermeeuwen nog redelijk veilig op het eiland in het Duinmeer. Vreemd genoeg werd dit eiland in de winter wel door een Vos bezocht, maar werd het in de broedtijd met rust gelaten (med. Henk Opdam). Ondanks de aanwezigheid van Vossen kunnen solitaire paren Zilvermeeuwen soms vrijwel ongemerkt op kleine eilandjes in de duinen broeden (met succes) of een broedpoging ondernemen; onder andere in de Amsterdamse Waterleidingduinen in 1997 (med. Hans Vader) en het eilandje in het meertje bij de Bokkedoorns (Kraansvlak) in 1995 en 1996 (med. Pim de Nobel).

Ook IJmuiden is niet geheel gevrijwaard van Vossen. Op de camping in de zuidwesthoek van de haven lopen nog steeds vrij tamme Vossen rond die gevoerd worden en die regelmatig in het havengebied rondlopen. Dat zou dan ook de rede kunnen zijn dat in het havengebied rond de Haring- en Vissershaven geen grondbroedende meeuwen meer aangetroffen worden. Volgens medewerkers van Rijkswaterstaat komen nog steeds Vossen op het Forteiland (voormalige kolonie). Opmerkelijk is dan ook dat een grote kolonie als die op het Middensluiseland niet bezocht werd.

Discussie

De trend die zich de laatste jaren in Zuid-Kennemerland afspeelde ging in 1997 onverminderd door. Dat wil zeggen dat de stand in de duinen steeds verder verslechterde, met uitzondering dit jaar van Duin & Kruidberg (kleine toename), en de aantallen in IJmuiden verder toenamen. Zelfs de op de grond broedende meeuwen in IJmuiden en in Velsen Noord op het Hoogovensterrein namen in aantal toe (Cottaar, 1997b).

De op daken, dukdalven en steigers broedende populatie Zilvermeeuwen in IJmuiden (sluizen, havens) nam, na een kleine achteruitgang in 1996, toe tot 886 paar in 1997. Het aantal op daken broedende Kleine Mantelmeeuwen in IJmuiden (havens) nam licht af (in 1997 172 paar). Daar het aantal op de grond broedende Kleine Mantelmeeuwen wel toenam lijkt het erop dat grondbroeden een voorkeur geniet boven het dakbroeden binnen één gebied, als de voorwaarden daarvoor gunstig zijn.

Het totaal aantal op daken, dukdalven en steigers broedende meeuwen voor het gehele IJmondgebied (havens, sluisen, Hoogovens en PEN-terrein) kwam in 1997 uit op 210 paar Kleine Mantelmeeuwen en 1084 paar Zilvermeeuwen.

In de toekomst zal in IJmuiden het nodige gaan veranderen. Uit nautische overwegingen zal een groot gedeelte van het Middensluiseland worden afgegraven. Hoe de reactie van de meeuwen hierop is zal zo goed mogelijk gevolgd gaan worden. Mogelijk worden andere delen van het sluisencomplex bezet, maar het is niet ondenkbaar dat er wederom een verplaatsing zal gaan plaatsvinden richting daken.

Dankwoord

Bert Jan Bol, Niko Buiten, Ronald Demmendaal, Hans Groot, Evert van Huijssteeden, Erik Maassen, Pim de Nobel, Henk Opdam, Hans Schouten, Dirk Tanger, Jan van Tussenbroek, Hans Vader, José en Kees Verbeek worden bedankt voor gegevens over broedgevallen van meeuwen en sterns en/of hulp bij het onderzoek in IJmuiden.

Literatuur

- Cottaar, F. 1994. Aantal broedparen van meeuwen in Zuid-Kennemerland in 1993. *Fitis* 30(3):114-122.
- Cottaar, F. 1997a. Broedvogels van het Sluisencomplex IJmuiden 1997. Verslag.
- Cottaar, F. 1997b. Broedvogelinventarisatie meeuwen en steltlopers op het Hoogovensterrein Velsen 1997. Verslag.
- van Dijk A.J. & F. Hustings. 1996. Broedvogelinventarisatie Kolonievogels en Zeldzame soorten (handleiding Landelijk Soortonderzoek Broedvogels). SOVON. Beek-Ubbergen.
- van der Lee M. 1997. Bijzondere broedvogels in 1997. *De Graspieper* 17(3):95-98.
- Raven, S.J. & Coulson J. C. 1997. The distribution and abundance of *Larus* gulls nesting on buildings in Britain and Ireland. *Bird Study* 44:13-34.

Fred Cottaar, Lutulistraat 42, 2037 CB Haarlem